

החובל פרק שמיני בבא קמא

פד.

עין משפט נר מצוה

א מיי פ"ב מהלכות
דלות הלכה ט ופ"ב
מהלכות עדות הלכה ז:
א ב מיי פ"ג מהלכות
מסדרין הלכה י:
ב ג מיי פ"ה מהלכות
מסדרין הלכה י סג
עין לה טו"ח פ"מ ס א:
ג ד מיי שם הלכה ז
סג שם טו"ע ח"מ
ס א פ"ה ס א:

גליון הש"ס

רש"י ר"ה מאי עבדין
ליה וכו' עדות שאי אתה
יכול לחייבה. ק"ל כיון
דלוא עדות שא"ל יכול
להזמה לא מיקרי עדות
ואמרי שמה בלתי לא הרי
א"כ מאי פסקין הא שפיר
מתקין משפט אחד אלף
דמיקרי לא לילק עדות
דכרי וכו': תורה אלא
במיקרי וכו' דמשלם דמי
מיקרי. לעיל דף מ ט"א:

מוסף רש"י

אמרוהו וזמ תחת ידו
פטור. דשלם כ"ד הוא,
ואמרי (מסות ט). ילא
האז המכה את בנו ושלם
כ"ד (מכות ב.). ליתן
צער במקום נזק. דלפניו
האז דלמא מק משלם
נמי זער, דלא תימא
צער דכמה דמתנא היינו
דליכא נזק. כגון כוולא
בשפד על פטור דלא
לפחיתא מפקיה (ש"י)
(כ.). שפ"ס שנתן לו דמי
ידו וזן פטור אוטו מן
הצער למד הולל וקנה ידו
לשאר תמכא כלל מה
שילם, אלף חזקיה יט לו
למכא בנס שאינו מלמער
כל כך חזקיה בנזל
וליעור (שמות כא כה).

רבינו חננאל (המשך)

לה מפצע תחת פצע ליתן
צער במקום נזק. ודחו לה
הכי, כגון שהחובל בבור
ואינו חרש בזה החבלה
עלי כל כך והחבל
יש לו צער גדול מזה
החבלה, שצריך להוציא
מן החובל מה שהוא ביני
ביני ולתתו לחבל, וזה
הוא צער במקום נזק, וכך
לדברי ר' פפא שהחובל
עשו לו כאשר עשה,
הוציא עינו כאשר הוציא
ועלתה ארוכתו ונתרפא
מהרה, וזה פירוש סליק
בשריה הייא, והחבל
לא עלתה עיניו ארוכתו,
שחייב החובל לתת לו
עד שיתרפא. רב אשי אמר
אתה תחת תחת חובל,
ואסיקנא, אתה תחת תחת
מתחת אשר ענה הדיוא
מזון והוא אדם מאדם.
תניא ר' אליעזר אומי עין
תחת עין ממש. ר' אליעזר
חולק עליהם כולם. ופירק
רב אשי לאוקמוי פירוקיה

רב אשי אמר אתה תחת תחת משור. ושאר אמוראי סברי דלוחם
ג"ש לענין מיטבא ואין להוילא מנ"ש עין תחת עין מפטריה
דמשמע עין ממש אלף מדרשא אחרתא: אלא בדמיקרי דס"ל
לרבי אליעזר דהוי כופר * דמשלם דמי מזיק דרמנא קרייה כופר
אזל אהא לוקח כופר כו' (ט) ותנאי
דלעיל ס"ל דדוקא בכופר משלם דמי
מזיק משום פדיון נפשו:
ז"ל שומו ל"ה ד' דברים. הוה
צבור דלמס הויקו ואוטו קטן
כל כך גדול היה דמכלמי ליה ומכלס:
קנסא

שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון אתה אומר ממון או אינו אלא עין
ממש (ה) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה
עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם
אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא
אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה
ל"ה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר * ופטרינן ליה
דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא ² כן יתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא
מעתה ² כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל
קרא יתירא דרשי מכדי כתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה
לו כן יתן בו למא לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למא לי (ה) אידי דכעי
מיכתב כן יתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר
קרא ⁴ יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה ⁴ רגל
ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב
⁵ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא
לי ש"מ ממון רגל ברגל למא לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל
אביי (ו) אומר אתה מדרגה דבי חזקיה ⁶ דתנא דבי חזקיה ⁶ עין תחת עין נפש
תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנן דמשכחת לה
עין ונפש תחת עין דבהדי דעור ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא
מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי
אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי
מלקות ⁷ אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה ⁷ דרבה אמר קרא
⁷ פצע תחת פצע ⁸ ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי
הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש
דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי
נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר
קרא ⁸ ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי
דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה
הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתה תחת תחת משור כתיב הכא ⁶ עין תחת עין וכתיב התם ⁹ שלם ישלם שור
תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת מאדם דכתיב
¹⁰ ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה
דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבמה אלא אמר רב אשי ¹¹ מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזקין
מנזקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹² רבה
לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר
שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר
לחו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא
חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר ליה זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשימיה אמר ליה זילו
שיימוהו כעבדא אמר ליה אבדא דינוקא לא בעינא דילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא
אמר ליה לבי גדיל מפיסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר ליה זילו שיימוהו
כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הגישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר ליה לא צריכא ידאי תפס
רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין
גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי שור בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי
אלהים

דרכא ואמ' טעמ' דר' אליעזר שאין שמין שומת העין כעבד הנמכר בניזק אלא כבודי. ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא, וזן
רב יהודה לשון אותו כעבד ושלם בעל החמור הנזק. לית הילכתא כותיה אלא אי תפס, אבל אמריק לא מפקינן מינה,
דקימא לן כרבא דאמ' כל הגישום אין גובין אותו בבבל. ואף על פי שאין גובין, (ואו) [דנאן] תפס הניזק מן המזיק
לא מפקינן מינה אלא שמינן ליה ומחליטין ליה. רבא לטעמיה דאמר נזקי שור בשור [נזקי שור באדם]. כגון שהזיק
האדם את השור, כגון אלו גובין בבבל בלבד. ואף על גב דבענן איס' וליכא, פיר' דין דמיתקרי איס', כחוצה לארץ ליכא,

קטן שהרג אדם ננס שהרג את הגדול: קיטע וקיטע היאך אני
קורא כו'. וכי תימא הכא נשקול ממונא התורה אמרה משפט שוה:
ופטרינן ליה. בולא כלום והוי משפט שוה או ליטול אבר ממש או
לפטור לגמרי: מאי עבדינן ליה. הא
* עדות שאי אתה יכול להזימה דהא
אי משתכחי עדים וזממים פטורים
דגבדא קטילא צעו למקטל והלך
איהו נמי פטור והכי אמרינן צאלו
הן הגשרפין (סנהדרין דף ע"ה). יד
ציד. גבי עד זומם כתיב ואשמועינן
דלס העיד צאש פלוני שקיטע יד
חצירו משלם ממון הניתן מיד ליד:
נמקום טוק. ואע"פ שיש שם תשלומי
הנזק משלם אף העבר ומקרא יתירא
קדריש דהא כתיב כיה תחת כיה
למה לי פלע תחת פלע. וכיה וחצורה
מדריש לקמן [ע"פ]: ואיכא איניש דלא
מפנק כו' נפקא מינה. מפצע תחת
פלע למיתב ליה היאך דביני ביני:
הייא. מהר. כמו אשור הייא במסכת
שבת (דף ק"ט): אלא צמזיק. עינו
של מזיק שיימין כמה הוא שוה לימכר
עכשו וכמה הוא יפה צלל עין
והיינו ממש דקאמר עינו של מזיק
נישומה תחת עינו של נזק: וחמור
אין משלם אלא נזק. כדאמרין
בפ' ד' (דף כו.) איש צעמיתו ולא
שור צעמיתו: והא קמחינא ליה
לינוקא. אתה חז ומריע לו שמוחל
אתה על צלומיו דהא תשלומין של
מניק הן ולא שלך כדמינא לקמן
(דף פו.) קטנים יעשה להם סגולה:
דלס. לעס וכסס: כל הגישום
נעבד. הוולל ודבר שאין קצוב הוא
אין גובין אותו צבאל. ונעמא מפרש
לקמן: דאי ספס. הכי אמר להו
שומו ליה והיוס או למחר אס יתפס
משלו ועכננו: נזקי שור צבור. נזקי
שור שצאו לו על ידי השור: נזקי
שור צאס. נזקי שצאו לשור על
ידי אדם: נזקי אדם צבור. אדם שהזיק
על ידי שור דעבי למשימיה כעבדא:
אלהים

קטן שהרג את הגדול וגדול שהרג את הקטן
היכי קטלינן ליה התורה אמרה ימשפט
אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם אלא
נשמה שקיל מיניה נשמה אמר רחמנא
נשקול מיניה ה"נ נהורא שקיל מיניה נהורא
אמר רחמנא נשקול מיניה: תניא איך רבי
שמעון בן יוחי אומר עין תחת עין ממון או אינו אלא עין
ממש (ה) הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע חיגר וחיגר היאך אני מקיים בזה
עין תחת עין והתורה אמרה משפט אחד יהיה לכם משפט השווה לכולכם
אמרי ומאי קושיא דלמא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא
אפשר ופטרינן ליה דאי לא תימא הכי מרפה שהרג את השלם מאי עבדינן ליה
ל"ה אלא היכא דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר * ופטרינן ליה
דבי רבי ישמעאל תנא אמר קרא ² כן יתן בו ואין נתינה אלא ממון אלא
מעתה ² כאשר יתן מום באדם הכי נמי דממון הוא אמרי דבי רבי ישמעאל
קרא יתירא דרשי מכדי כתיב ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה
לו כן יתן בו למא לי ש"מ ממון כאשר יתן מום באדם למא לי (ה) אידי דכעי
מיכתב כן יתן בו כתב נמי כאשר יתן מום באדם דבי רבי חייא תנא אמר
קרא ⁴ יד ביד דבר הניתן מיד ליד ומאי ניהו ממון אלא מעתה ⁴ רגל
ברגל נמי הכי הוא אמרי דבי רבי חייא קרא יתירא קא דרשי מכדי כתיב
⁵ ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו אי סלקא דעתך ממש יד ביד למא
לי ש"מ ממון רגל ברגל למא לי אידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל
אביי (ו) אומר אתה מדרגה דבי חזקיה ⁶ דתנא דבי חזקיה ⁶ עין תחת עין נפש
תחת נפש ולא נפש ועין תחת עין ואי סלקא דעתך ממש זימנן דמשכחת לה
עין ונפש תחת עין דבהדי דעור ליה נפקא ליה נשמתיה ומאי קושיא דלמא
מימד אמדינן ליה אי מצי מקבל עבדינן ואי לא מצי מקבל לא עבדינן ואי
אמדינן דמצי מקבל ועבדינן ביה ונפק רוחיה אי מייית לימות מי לא תנן גבי
מלקות ⁷ אמרוהו ומת תחת ידו פטור רב זביד משמיה ⁷ דרבה אמר קרא
⁷ פצע תחת פצע ⁸ ליתן צער במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי דלהאי
הוי ליה צערא להאי נמי אית ליה צערא ומאי קושיא דלמא איכא איניש
דמפנק אית ליה צערא טפי ואיכא איניש דלא מפנק לית ליה צערא למאי
נפקא מינה למחבי ליה היאך דביני ביני רב פפא משמיה דרבא אמר אמר
קרא ⁸ ורפא ירפא ליתן רפואה במקום נזק ואי סלקא דעתך ממש כי היכי
דהאי בעי אסייא האי נמי בעי אסייא מאי קושיא דלמא איכא דסליק בשריה
הייא ואיכא דלא סליק בשריה הייא למאי נפקא מינה למיתב ליה היאך

דביני ביני רב אשי אמר אתה תחת תחת משור כתיב הכא ⁶ עין תחת עין וכתיב התם ⁹ שלם ישלם שור
תחת השור מה להלן ממון אף כאן ממון מאי חזית דילפת תחת תחת משור גילף תחת תחת מאדם דכתיב
¹⁰ ונתת נפש תחת נפש מה להלן ממש אף כאן ממש אמרי דנין נזקין מנזקין ואין דנין נזקין ממיתה אדרבה
דנין אדם מאדם ואין דנין אדם מבמה אלא אמר רב אשי ¹¹ מתחת אשר ענה יליף ליה אדם מאדם ונזקין
מנזקין תניא ר"א אומר עין תחת עין ממש ממש סלקא דעתך רבי אליעזר לית ליה ככל הני תנאי אמר ¹² רבה
לומר שאין שמין אותו כעבד א"ל אביי אלא כמאן כבן חורין בן חורין מי אית ליה דמי אלא אמר רב אשי לומר
שאין שמין אותו בניזק אלא במזיק: ההוא חמרא דקטע ידא דינוקא אתא לקמיה דרב פפא בר שמואל אמר
לחו זילו שומו ליה ארבעה דברים אמר ליה רבא והא אנן חמשה תנן א"ל לבר מנזק קאמינא אמר ליה אביי והא
חמור הוא וחמור אינו משלם אלא נזק אמר ליה זילו שומו ליה נזקיה והא כעבדא בעי למשימיה אמר ליה זילו
שיימוהו כעבדא אמר ליה אבדא דינוקא לא בעינא דילא ביה מילתא אמרו ליה והא קא מחייבת ליה לינוקא
אמר ליה לבי גדיל מפיסנא ליה מדידי: ההוא תורא דאלס ידיה דינוקא אתא לקמיה דרבא אמר ליה זילו שיימוהו
כעבדא אמרו ליה והא מר הוא דאמר יכל הגישום כעבד אין גובין אותו בבבל אמר ליה לא צריכא ידאי תפס
רבא לטעמיה דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי שור באדם גובין אותו בבבל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין
גובין אותו בבבל מ"ש נזקי אדם באדם ונזקי שור בשור דלא אלהים בעינן וליכא נזקי שור בשור ושור באדם נמי
אלהים

(א) [לעיל נא. ושי"י]
(ב) כמותו לה. א ממות
(ג) [נ"ל דכח וכן
היה עי"י]. (ד) [לעיל כ:
לקמן פה]. (ה) גי רש"י
דכא. (ו) [ויקרא דנ],
(ז) [לעיל ה.], (ח) עין
רש"י.

תורה אור השלם

1. משפט אחד יהיה לכם כבד כבד באורח יהיה כי אני יי אלהיכם.
2. שבר תחת שבר עין תחת עין שן תחת שן כאשר יתן מום באדם כן יקנה בו: ואש כי יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן יעשה לו: ויקרא כי יד יקנה שן עין נפש בגפס עין בעין שן בשן כי יד יקנה רגל רגל דברים יט כא
3. ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובעתה יקנה מקרבך: דברים יט יט
4. עין תחת עין שן תחת שן יד תחת יד רגל תחת רגל: שמות כא כד
5. ואם אסון יהיה ונתקח נפש תחת נפש: שם כג
6. כיה תחת כיה פצע תחת פצע חבורה חבורה: שמות כא כה
7. אם יקום ויתחילך בחור על משענתו ונקח המכה רק שבתו יתן וירפא ירפא: שמות כא יט
8. או נודע כי שור נזק הוא ממול שלם ולא ישמורו בעצלו שלם ישלם שור תחת השור ונתת יהיה לו: שמות כא לו
9. ואם אסון יהיה ונתקח נפש תחת נפש: שמות כא כג
10. ונתן האיש השכב עמה לאבי ודער חמשים קסף ולו תהיה לאשה תחת אשר ענה לא יוכל שלחה קנה יקני: דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) מ"י עין ממש אמת
הי יס"ה טו"ח: (ב) שם
אביי אמר ר' חננאל:

רבינו חננאל

הא תניא ר' שמעון בן יוחאי אומר: הרי שהיה סומא וסימא קיטע וקיטע וכו', ודחין לה. היכא דאפשר איפשר היכא דלא אפשר לא אפשר ופטרינן ליה. הא דתנן דבי ר' ישמעאל אמר קרא כן יתן בו חובל ואין נתינה דכת' בכל מקום אלא ממון, דכתיב ונתן לאבי הנזק חמשים כס.

ודחינן, וא הכי האי דכתב ואיש כי יתן מום בעמיתו, האי נתינת ממון היא נתינת מום היא, והיא החבלה. ואמר, דבי ר' ישמעאל קרא יתירא קא דרשי, כן יתן בו מופנה הוא, לא אתא אלא לאשמועינן נתינת ממון הוא. דבי ר' תנא, יד ביד דבר הניתן מיד ליד, ומאי ניהו ממון. ואוקימנא דר' (אמרי) [נמין] קרא יתירא דרשי. אביי יליף לה מתנא דבי חזקיה, עין תחת עין ולא עין ונפש תחת עין. ודחו לה הכי, או אמרוהו דיכיל לקבל לעצור עיניה ולא לימות, ובהדי דעורוין ליה מית לא חיישינן לה (דהנתן) [דהנתן] גבי מלקות אמרוהו ומת תחת ידו פטור. רב זביד יליף